

Boris Paternu

LOJZE KRAKAR

Ob pesnikovi sedemdesetletnici

Ni mogoče brez vedrega priznanja pa tudi ne čisto brez tesnobe zapisati: letos je minila cela polovica stoletja, odkar smo brali in spoznali prve Krakarjeve pesmi. Moj spomin ni črne vrste, še posebej ne na naše skupno študentovanje v tistih zgodnjih in morda sivih povojnih letih, ki pa so bila vsemu navkljub precej radoživa. Vendar si ne morem kaj, da mi ne bi čez vso tisto Krakarjevo mlado liriko, tudi veselo, zrasla njegova strašna pesem *Pesnikovo drevo v taborišču smrti*. Napisal jo je kot 19-letni dijak spomladi 1945 v taborišču Buchenwald. V njej je upesnil grozljivo nasprotje: staro mogočno Goethejevo drevo – sredi nacističnega taborišča pri Weimarju. Kdor bo kdaj raziskoval evropsko travmo dvajsetega stoletja, travmo brezmejnega razkola med kulturo in barbarstvom, bo lahko s pridom posegel tudi po tej Krakarjevi mladi, vendar ne več mladostni pesmi. Tu nekje ob njej se je pravzaprav zgodilo njegovo pesniško rojstvo, zaznamovano s pogledom v prepad razčlovečenja.

Ta spopad med človečnostjo in barbarstvom se v njem ni nikdar več do kraja umiril. Spremljal je neštete vsebine in motive njegove poezije in šel skozi različne sloge, toda nekje v globini je ostal živ vse do danes. Tako bi lahko za popolno nasprotje zgodovinski pesmi iz taborišča postavili na primer eno njegovih najbolj čistih in intimnih lirskih pesmi *Sam kakor vrana po snežni planjavi* iz leta 1975. V njej je upesnjen eden izmed Krakarjevih »puščavskih motivov«, zaostrenih v čisto osebno eksistencialno smer, vendar ni mogoče prezreti, da nosi v sebi enako intenziven spopad osamljenega jaza z brezupnim, uničevalnim svetom okoli sebe. Ni najbolj bistveno to, na kar se lovi literarna zgodovina, da je Krakar skozi leta nenehoma spreminjal in moderniziral ali arhaiziral svojo poetiko, pa tudi obvladal mnoge prestave med klasičnim in modernim stihom. Bolj bistveno je, da je na vseh teh ravlinah menjav ostal zvest svoji temeljni bivanjski vsebini, svojemu jazu. Menjal je literarno obleko, sebe ne. Njegova trajna vsebina je izrazita in notranje hkrati toliko razsežna in gibljiva, da lahko zmeraj znova pesniško zafunkcionira. Ima mnogo različnih obrazov in podob pa tudi različnih stanj in razpoloženj, od najbolj pobitih do radoživih in šegavih ter satiričnih, vse pa se drži skupaj in je privezano na eno samo notranje središče. Tega središča tu ni mogoče opisati analitično. Naj zadošča poenostavljena podoba: gre za nekakšno duhovno nomadstvo, ki je na različnih poteh zmeraj znova razpeto med dvema postajama: med resignacijo in poetizacijo, med obupom in ljubeznijo do sveta. To nomadstvo je ujeto v sifizovsko formulo, ki Krakarja še najbolj veže v tradicijo slovenske poezije. Toda ne veže ga toliko, da bi mu odvzelo močno razpoznavno in izvirno osebno noto.

V tej zvestobi svojemu osebnemu jedru, v tej zbranosti in nerazpršenosti skozi velike menjave časa bo najbrž treba iskati moč, da je Krakar petdeset let vzdržal pri pesnjenju kot svojem temeljnem razmerju do sveta. In petdeset let dvajsetega stoletja ni malo. Čez Krakarja in njegov v vojni travmatizirani pa tudi utrjeni rod se je prevalilo veliko zgodovine, morda celo nekoliko preveč. In sicer zelo nepesniške zgodovine. Čeprav se je tudi v njej rojevala ljubezen in poezija. Krakar ju je kljub njuni skoposti znal spet in spet najti, dojeti in izpovedati. Ta razpetost med oba pola, pobitega in pokončnega, ga je reševala od znotraj. Preveč je bil tudi ozemljen, recimo belokranjski, da bi ga odtrgalo v abstraktni eksistencializem tesnobe in strahu, čeprav ju je krepko doživljal. In preveč je bil hkrati pesniški metafizik, da bi obtičal v naturalizmu in verizmu, čeprav mu nista bila čisto tuja. In nazadnje, preveč trdo je bil tudi »družbeno in zgodovinsko« preizkušen, da bi se še lahko šel igrice z lirskimi transcendencami, ki znaten del sodobne slovenske lirike že potaplja v dolgočasje. Čeprav mu tudi odrivi v to smer niso tuji in v motu njegovih *Klinopisov* lahko preberemo Tolstojevo misel: »Poezija brez mistike je proza.« Toda tisto, kar njegovi liriki dovaja glavno moč, je zakoreninjenost vase in v resnični svet okoli sebe. Brez tega kisika bi se njegova poezija najbrž že posušila. Postaje utrujenosti pri tem niso usodne. Kdor ima življenje rad, ima nekaj več pravic tudi do obupa. In kdor pravilno greši, ga tudi nekaj pokore ne posuši.

Pri tej svoji zavezanosti življenju in samemu sebi pa Krakar kot pesnik zmore tudi distanco. Še več, zmore samoto, danes redek dar. Ni pesnik, ki bi se iz ustvarjalnih zadreg šel politike. In ni pesnik, ki bi se šel lobizma. Zdrži sam, brez nagrajevalnih ekip okoli sebe. In ima dovolj humorja, da bo svoj jubilej znal pametno preživeti brez velikih besed ob sebi in brez donečih proslav. Vse to ne bi bilo po njegovi človeški meri.